
CARE AND ROLE OF THE NURSE FOR CHILDREN, ELDER PEOPLE AND PERSONS WITH SPECIAL NEEDS IN MUNICIPALITY OF RADOVIS

Angela Pureovska

Faculty of Medical Sciences, University "Goce Delcev" Stip, Macedonia

Gordana Panova

Faculty of Medical Sciences, University "Goce Delcev" Stip, Macedonia

Abstract: In this thesis first we are going to look at care of the newborn after delivery, then we are going to say something about the old people and care and role of nursing sister, and in the end we are going to finish with the people with special needs.

Keywords: newborn, breastfeeding, old people, care.

НЕГА И УЛОГА НА ПАТРОНАЖНАТА СЕСТРА КАЈ ДЕЦА, СТАРИ ЛИЦА И ЛИЦА СО ПОСЕБНИ ПОТРЕБИ ВО ОПШТИНА РАДОВИШ

Ангела Пуреовска

Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Македонија

Гордана Панова

Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Македонија

Апстракт: Во оваа теза прво ќе ја разгледаме грижата за новороденчето по породувањето, тогаш ќе кажеме нешто за старите луѓе и грижата и улогата на старечки сестра, и на крајот ќе завршиме со луѓето со посебни потреби.

Клучни зборови: новороденче, доене, стари лица, нега.

ВОВЕД

Да се добие бебе е еден од најубавите моменти во животот. Доаѓањето на мајката и бебето од акушерското одделение е радосен момент за целото семејство. Но покрај радоста често се јавува и мала доза на страв и нервоза кај целото семејство, како да се справат со бебето без стручна помош која тие ја имале во болница. Стручна помош, на посета на патронажна медицинска сестра, како и помош од педијатри во секое време треба да обезбеди мир и сигурност кај родителите. Затоа патронажната сестра има голема улога во обезбедувањето на сигурност на родителите во негувањето на нивното бебе во првите денови. Грижата за децата претставува задоволство и среќа, но бара голема посветеност и внимание.

РОДИТЕЛСКАТА ГРИЖА Е НАЈОДГОВОРНАТА ЗАДАЧА КОЈА НОСИ ГОЛЕМИ ПРЕДИЗВИЦИ

Староста е универзален биолошки процес и природна фаза во животот на човекот, кога доминираат инволутивните процеси, коишто како последица доведуваат до прогресивно и иреверзибилно опаѓање на функцијата на сите органски системи и организмот во целина.

Палијативната медицина е всушност учење за однесувањето и третманот на болни со активно, прогресивно и многу напреднато заболување, за кое прогнозата е ограничена а фокусот на грижа е насочен кон начинот на живот во неговата последна фаза.

НЕГА НА НОВОРОДЕНЧЕТО ПО ПОРОДУВАЊЕТО

Породувањето се одвива во родилна сала. Тука се преземаат сите потребни безбедни мерки за нормално приспособување на бебето во надворешниот свет. Првиот плач е всушност првото самостојно вдишување воздух и заедно со срцевото отчукување, бојата на кожата, движењата и мускулниот тонус се параметри кои го сочинуваат првиот тест на новороденчето (Apgar score). Се изведува непосредно по раѓањето, во првата минута од животот и се повторува во петтата минута, и со овој тест се прави проценка на состојбата на новороденчето и потребата од преземање дополнителни мерки. На раката на бебето се става идентификациска лента со број на родилен протокол, а истата се поставува и на раката на мајката и служи за потврда на идентичност. Непосредно по раѓањето, доколку бебето е родено спонтано (по природен пат) се поставува на градите на мајката и се мести да цица од мајката со цел стимулирање на лактацијата и

претставува емотивно врзување на мајката и бебето. Доколку породувањето е со анестезија или царски рез, контактот целосно се остварува 2-4 часа по породувањето, во собата за будење или во болничката соба. Доколку новороденчето е во добра состојба, со количка за греење го преземаат сестрите од неонатологија, го сместуваат на одделот и ги земаат првите антрополошки мерки (тежина, должина, обем на глава и граден кош). За новороденчињата родени во термин и со задоволителна состојба се препорачува згрижување по принципот Rooming in, односно 24-часовен престој на новороденчето во собата со мајката и брзо воспоставување на доењето. Во првите 2 часа по раѓањето, новороденчето се вакцинира за Хепатит Б и добива витамин К, кој е потребен за спречување посериозни крварења кај новороденчињата. Хепатит Б е вирус кој има влијание врз црниот дроб и се пренесува на бебето за време на бременоста или во текот на породувањето. Капењето на новороденчето се одложува во наредните 2-4 часа по раѓањето, се да се превенира топлотен губиток. Кога бебето се носи во собата на мајката, веднаш се почнува со доење. Целата обука и техника на неа се спроведува од страна на специјализирани сестри од неонатологија. Медицинската сестра посетите во собите на мајките ги прави на секој час или по потреба, доколку е повикана од пациентките. Во текот на целиот престој во болница педијатарот секојдневно го прегледува бебето и ја информира мајката и семејството за неговата состојба. 48-72 часа од раѓањето на бебето се прави ТСХ скрининг (хормонски скрининг за рано детектирање на болести на штитната жлезда), кој се изведува со капнување на неколку капки крв од петицата на бебето врз посебна хартија. Доколку резултатот е сомнителен, по 2-3 недели се контактираат мајката и таткото за повторување на овој тест. По еден месец се повикуваат родителите да го донесат бебето на ултразвучен ортопедски преглед (скрининг за вродена дислокација на колкот)

ВАКЦИНИ

Вакцина БСЖ и првата доза на Хепатит Б вакцина се даваат во породилиште. Останатите вакцини се даваат во советувањето за здрави деца според календарот за имунизација на Република Македонија.

УЛОГА НА ПАТРОНАЖНАТА СЕСТРА ВО ДОМОТ НА НОВОРОДЕНЧЕТО

Доаѓањето на мајката и бебето од акушерското одделение е радосен момент за целото семејство. Но покрај радоста често се јавува и мала доза на страв и нервоза кај целото семејство, како да се справат со бебето без стручна помош која тие ја имале во болница. Стручна помош, на посета на патронажна медицинска сестра, како и помош од педијатри во секое време треба да обезбеди мир и сигурност кај родителите. Затоа патронажната сестра има голема улога во обезбедувањето на сигурност на родителите во негувањето на нивното бебе во првите денови.

Здравите бебиња успешно се адаптираат на живот надвор од матката, за 3-5 дена по раѓањето. Мајката во акушерското одделение добива основни совети за доење и неа на бебето и обврска на медицинскиот персонал е да даде одговор на сите прашања во врска со новороденчето. Бебето во болницата ја добива првата доза од вакцината против хепатит тип Б. На денот на исписот се информира надлежната патронажна служба за исписот на мајката и бебето, со адреса на семејството, така што патронажната сестра е информирана да ја планира првата посета во рамките на семејството. Најважно е да се постигне добар однос меѓу семејството и патронажната сестра, бидејќи ова е прво стручно лице кое ќе го види бебето дома и каде родителите можат да се обратат за било каков вид на стручна помош. Љубезен и срдечен став, полн со меѓусебна почит ќе создаде задоволство од посетата и на родителите и на патронажната сестра.

Должности на патронажната сестра при посета на семејството:

При секоја посета патронажната сестра треба да го прегледа изгледот на бебето (жолтица, постоење на породилан надув, евентуално постоење на деформитети, ненормални движења, промени на кожата, постоење на различни секрети, гној, крв и др.)

1. За време на посетата на медицинската сестра, родителите треба да бидат обучени за правилно да се грижат за сопственото бебе, да ја совладат техниката на капење и хранење.
2. Посебно внимание треба да се обрне на папчната раничка и ако е потребно да се интервенира.
3. Многу често бебето има гноен исцедок во аглите на очите, или залепени очни капаци, што е знак за инфекција и мора да се третира со соодветна локална терапија.
4. Во устата често може да се најдат бели наслаги (soor) и треба да се отстранат механички (со прст обвиткан со газа натопена во раствор од сода бикарбона и се спроведува енергично бришење на устата и јазикот), или со употреба на поединечни лекови (Нистатин).
5. Чест проблем кај бебињата е осип во гениталната регија од употреба на пелени за еднократна употреба. Промени на кожата како мал осип се чести и се знак на чувствителна кожа на бебето, и често се гледа и гнојни пустили кој секогаш треба да се третираат (со стерилна газа јако се

повлекува по нивната површина, а потоа се третираат со јод). Се советува да не се користат било какви креми пред консултација со педијатар.

6. На родителите им се објаснува дека бебето кое се дои, може да има нормална столица 5-6 пати (по секое хранење) или 5-6 дена да нема, што исто така може да биде нормална појава. Патронажната сестра го следи хранењето на детето и дава совети околу грешки или пропустите на доењето. Често мајките се жалат дека тие немаат доволно млеко, дека е ретко и недоволно за бебето. Најголем поттик за секреција на млеко е редовното доење. Доењето треба да биде на двете гради по 10-15 мин. на секоја града. Бебето ако заспива на градите, треба да се разбуди. Доколку мајката има рагади, рамни брадавици, мастит и др. тоа може да биде проблем, но се советува како истите да се надминат и доењето успешно да продолжи. Само ако педијатарот забележи недоволно напредување на бебето, може да се предложи промена на режимот на хранење и евентуално употреба на вештачка храна.

СТАРОСТ

Староста е универзален биолошки процес и природна фаза во животот на човекот, кога доминираат инволутивните процеси, коишто како последица доведуваат до прогресивно и иреверзибилно опаѓање на функцијата на сите органски системи и организмот во целина.

• Геронтологија

Се занимава со биолошкиот, психолошкиот и социјалниот аспект на стареењето.

• Геријатрија

Ги проучува состојбите и болестите во староста

Во светот се случува голема демографска транзиција со значителен пораст на стари лица. Намалувањето на стапката на прираст на населението, но и зголемувањето на долговечноста ќе резултираат со континуирано стареење на популацијата во светот. Како последица на овие демографски промени, потребата за поддршка на стари лица кои живеат во своите домови веројатно ќе се зголеми во иднина. Активното и здраво стареење е клучен аспект на здравјето и благосостојбата.

Мултидисциплинарен пристап на специјализирана медицинска и негователска грижа за луѓе со болести на граница на животот.

Принципи на палијативната нега: Подобрување на квалитет на живот, намалување на страдањето од физичка и душевна болка, задоволување на физички, психосоцијални и духовни потреби.

Нормални знаци на стареење

- Клетките помалку се делат .
- Теломерите (капачињата на хромозомите внатре во клетките) се скратуваат постепено и на крај ,клетката умира.
- Отпадоците од процесите во телото се трупаат.
- Врзното ткиво станува покруто.
- Максималниот функционален капацитет на органите опаѓа.
- Сидовите на срцето стануваат подебели.
- Срцевиот мускул станува помалку ефикасен (работи понапорно за истата количина крв во младоста.
- Аортата е со здебелени сидови и покрута.
- Телото потешко ја контролира телесната температура.
- По физички напор ,убрзаната работа на срцето побавно се нормализира.
- Коските стануваат потенки и помалку цврсти.
- Рскавицата во зглобовите се оштетува и редуцира.
- Мускулното ткиво станува помалку цврсто.
- Ретината на очите станува потенка а ирисот покрут.
- Острината на видот се намалува што зависи од жолтата точка која постепено неповратно се оштетува
- Леќите стануваат помалку прозирни.
- Зидот на ушниот канал станува помал.
- Слухот се намалува.
- Бројот на нервните клетки во мозокот и рбетниот мозок ,се намалува.

- Бројот на врските помеѓу нервните клетки се намалува.
- Кожата станува потенка и помалку еластична. Таа се набрчкува и обесува.
- Потните жлезди продуцираат помалку пот.
- Ноктите растат поспоро.
- Косата побелува и понекогаш се проредува.
- Зголемена чувствителност на инфекции.
- Поголем ризик од топлотен удар.
- Пршлените од рбетниот столб се малку смалени во висина и потенки.
- Коските полесно се кршат.
- Држењето на телото е згрбавено.
- Успорени и ограничени движења.
- Опаѓа целата енергија.
- Затвор или опстипација.
- Уринарна инконтиненција-смалена контрола на урината.
- Мало успорување на мислите ,меморијата и размислувањето,но губењето на меморијата го нема во нормалното стареење.
- Намалени рефлексии и тешкотии за одржување на рамнотежата.
- Губење на телесната тежина почнува после 55год. кај мажите а после 65 години кај жените.

Патронажната служба кај стари лица опфаќа:

- Лична и домашна хигиена.
- Придружување и обезбедување на преглед кај матичен лекар.
- Мерење крвен притисок.
- Мерење на пулс и респирации.
- Мерење на шеќер во крвта.
- Советување за правилна исхрана.

ЛИЦА СО ПОСЕБНИ ПОТРЕБИ

Човекот како интегрална целина, на физичките, психичките и социјалните компоненти кои се обусловени и меѓусебно зависни, од раѓањето и во текот на целиот свој живот, е изложен на многубројни влијанија кои најразлично се одразуваат врз неговата целокупна личност.

Разни причини доведуваат до определени последици на човековата состојба, на неговиот статус, на улогата и местото во општествената заедница. Како последица на извонредно широкиот регистар на причините кој не е докрај проучен, како лица со пречки во физичкиот и психичкиот развој, со третман се опфатени следните:

лицата со оштетен вид (слепи и слабовиди);

лицата со оштетен слух (глуви и наглуви);

интелектуално попречените лица;

телесно инвалидните лица;

- лицата со попреченост во говорот;
- аутистични деца;
- старите лица со пречки во физичкиот и психичкиот развој што имаат тешкотии во социјалната интеграција
- лица со комбинирани пречки во развојот.

Поимот лица со пречки во развојот од различни автори различно се толкува, зависно од тоа дали се дефинира од медицински, од педагошко-психолошки или социјален аспект.

Под овој поим се подразбира таква онеспособеност во физички или во психички поглед, што го оневозможува нормалниот психофизички развој кај децата оставајќи, социјални, психолошки, педагошки и други последици. Попреченоста, односно инвалидноста, суштествено се разликува од болеста. Додека кај болеста , состојбата на организмот е динамична (таа има развоен тек), кај инвалидноста состојбата е статична. Затоа последиците од преболената болест, од преживеаната повреда или вродена мана, остануваат како трајни.

Основно во сфаќањето на инвалидноста е дека на човекот се гледа како на биосоциолошка целина. Човекот-инвалид не е ниту “случај”, ниту “збир на дијагнози.” Според барањата на секојдневниот живот, човекот се однесува како целина, а не како мозаик од фрагменти.

Попреchenоста во развојот, без сомнение, може да предизвика ограничување на способноста за делување и прилагодување. Но и во случај на тешка онеспособеност, преостануваат низа потенцијали што можат да се искористат во доволна мера заради вклучување во разни активности на општествена дејност .

ЦЕЛ НА ТРУДОТ

Цел на овој труд е да се објасни негата кај децата, старите лица и лица со посебни потреби. Улогата на патронажната сестра. Да се прикаже колкав е бројот на бремени жени, бројот на новороденчиња и бројот на стари лица во Општина Радовиш. Податоците се земени од ЈЗУ Здравствен дом – Радовиш од патронажната служба од 2010 година до 2017 година.

РЕЗУЛТАТИ

Во оваа табела ќе прикажеме податоци од ЈЗУ Здравствен дом – Радовиш од патронажната служба ќе дадеме податоци за бројот на бремени жени, бројот на новороденчиња и бројот на стари лица од 2010 до 2017 година.

Година	Број на бремени жени	Број на новороденчиња	Стари лица
2011	257	261	364
2012	302	306	315
2013	269	286	375
2014	200	214	354
2015	272	274	395
2016	288	290	402
2017	238	245	435

ЗАКЛУЧОК

Породувањето се одвива во родилна сала. Тука се преземаат сите потребни безбедни мерки за нормално приспособување на бебето во надворешниот свет. Првиот плач е всушност првото самостојно вдишување воздух и заедно со срцевото отчукување, бојата на кожата, движењата и мускулниот тонус се параметри кои го сочинуваат првиот тест на новороденчето. Доколку новороденчето е во добра состојба, со количка за греење го преземаат сестрите од неонатологија, го сместуваат на одделот и ги земаат првите антрополошки мерки (тежина, должина, обем на глава и граден кош). Веднаш по раѓањето кај новороденчето постои само рефлекс за цицање. Тие се во состојба да примаат само течна храна. Доенчето во првите месеци од животот пожелно е да се храни исклучиво со мајчино млеко, бидејќи тоа ги зголемува сите нутритивни потреби на новороденчето. При доењето, меѓу мајката и детето се воспоставува еден стабилен емотивен однос и тоа во подоцнежниот живот се развива во стабилна и успешна личност. Староста е универзален биолошки процес и

природна фаза во животот на човекот, кога доминираат инволутивните процеси, коишто како последица доведуваат до прогресивно и иреверзибилно опаѓање на функцијата на сите органски системи и организмот во целина. Поимот лица со пречки во развојот од различни автори различно се толкува, зависно од тоа дали се дефинира од медицински, од педагошко-психолошки или социјален аспект. Под овој поим се подразбира таква онеспособеност во физички или во психички поглед, што го оневозможува нормалниот психофизички развој кај децата оставајќи, социјални, психолошки, педагошки и други последици. Попреченоста, односно инвалидноста, суштествено се разликува од болеста.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Проф Д-р Глигор Димитров, Ас. Д-р Андријана Штерјовска - Алексовска, Авторизирани предавања по гинекологија, 2013
- [2] Младеновиќ Д. и сор., Гинекологија и акушерство, Завод за уџбенике, Белград, 2008
- [3] Ристик Љ., Практична гинекологија, Freemanal, Белград, 2006
- [4] HoffmanWilliams, McGraw Hill, 2012
- [5] Goldman и Ausiello, Cecil Medicine 23rd edition, Women's Health, Таберна Кален, Табернакул, 2011